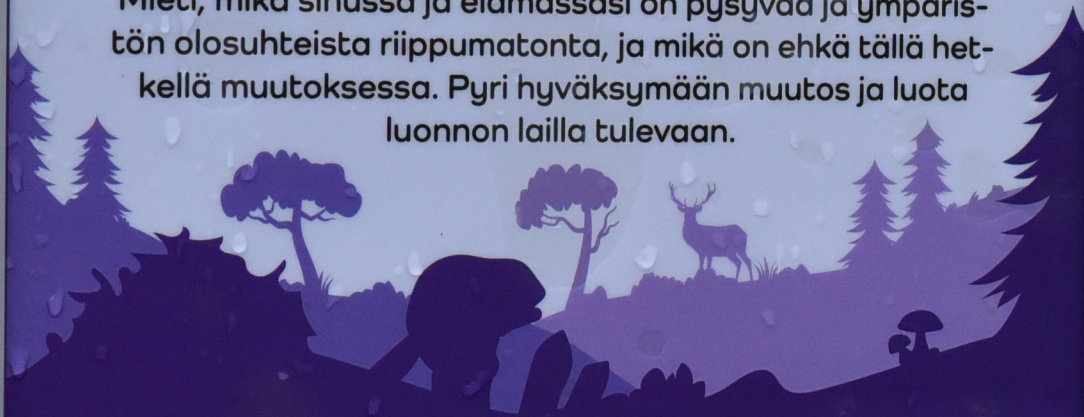

Mielen matka muutokseen

Miltä tämä paikka mahtaa näyttää parin kuukauden kuluttua? Onkohan puissa lehtiä vai peittääkö valkoinen lumi maisemaa? Tai onko ympäristössä jotain, mikä pysyy muuttumattomana vuodenajasta riippumatta?

Mieti, mikä sinussa ja elämässäsi on pysyvää ja ympäristön olosuhteista riippumatonta, ja mikä on ehkä tällä hetkellä muutoksessa. Pyri hyväksymään muutos ja luota luonnon lailla tulevaan.

MIELIEN MAISEMAMATKA

POHJOIS-KARALAN

POIVIJÄR

Mielipolku kutsuu rauhoittumaan ja aistimaan. Osalle mielenrauhaa etsivistä niin tekstin asettelu, rakenne kuin sanasto tekevät opasteesta vaikealukuisen. Mielipolusta tulee kielipolku.

Saavutettava vihreä

Selkeät opasteet palvelevat kaikkia viherympäristön käyttäjiä. Aina pelkkä selkeys ei riitä. Osa käyttäjistä hyöttyy selkokielestä.

teksti: TUOVI MUTANEN

Kielitarpeet ovat kohdekohtaisia.

Maisemapolku Scenic trail Природная тропа

TUNNETKO TERMIT?

ESTEETTÖMYYS:

Rakennetun ympäristön helppokulkuisuus ja toimivuus.

SAAVUTETTAVUUS:

Aineettoman ympäristön, mm. tiedon ja palveluiden, helppokäyttöisyys ja toimivuus.

SELKOKIELI:

Rakenteeltaan, sanastoltaan ja sisällöltään mukautettu kielen muoto.

SELKOKESKUS:

Selkokielen asiantuntijakeskus, joka edistää ja kehittää selkokieltä.

Hyppään bussista torin kulmalla. Vieraan kaupungin metrilakun ja pärekorien myyjät eivät kuitenkaan saa uutta asiakasta. Torikauppa ei nyt houkuta, sillä olen matkalla äskettäin avatulle luontopolulle. Puhelimen virta on vähissä, joten yritän löytää paikan ilman digiälyä. Hetken kierreltyäni huomaan torin toisella reunalla opastetaulun. Sinne siis!

MINNE PÄIN PITÄÄ LÄHTEÄ?

Opasteilla on monenlaisia tehtäviä. Siksi myös opasteiden koko, materiaali, sisältö ja muut ratkaisut vaihtelevat. Opaste voi olla kunnan visuaaliseen ilmeeseen sopivaksi suunniteltu kyltti, kansainvälinen pyörätuolisymboli, puun runkoon maalattu väritäplä tai interaktiivinen näyttö.

Digitaaliset opasteet toimivat, kun energiaa riittää, käyttöliittymä toimii ja käyttäjällä on tarvittava välineistö ja tietotaito. Reaaliaikaisuus ja päivitettävyyys niin ajassa kuin paikassa on ilman muuta kelpo valtti. QR-koodin takaa löytyy lisätietoa, ja lisätty todellisuus voi herättää eloon vaikkapa itsensä Bengt Schalinin esittelemään Helsingin puistoja.

Opastehierarkian perusrunko rakentuu yleisimmin perinteisistä fyysisistä opastauluista. Laajimmat koontiopasteet antavat yleiskuvan alueesta. Niissä on yleensä kartta, josta hahmottuu muun muassa alueen mittakaava ja välimatkat eri kohteisiin. Kulkua ohjaavat opasteet auttavat pysymään valitulla reitillä ja pääsemään oikeaan määränpäähän. Kohdeopasteista löytyy lisätietoa yksittäisestä kohteesta, esimerkiksi sen luonnosta, historiasta tai rakennuksista. Lähes kaikissa opasteissa on tekstiä.

MITÄ TÄSSÄ SANOTAAN?

Opasteiden moninaisuudesta huolimatta niillä kaikilla on sama ydintehtävä: antaa kulkijalle hänen tarvitsemansa tieto. Me viheralueiden käyttäjät olemme kuitenkin erilaisia. Yhdellä on ongelmia opasteen lähelle pääsemisessä, toisella visuaalisessa hahmottamisessa. Joku kaipaa tekstiin lisää hupaisia yksityiskohtia, kun taas toinen osaa suomen kieltä vain parin sadan sanan verran. Opasteesta pitäisi silti saada selkoa. Tai kuten kirjailija Olli Jalonen asian ilmaisee: ”Lukeminen ei ole vain lukemista. Lukeminen on ymmärtämistä, ensin niin että ymmärtää kirjaimet, sitten niin että ymmärtää sanat, sitten ymmärtää sanat yhdessä ja sitten vielä sanojen ja lauseitten jälkeen - - että ymmärtää asiat.”

Meillä ihmisillä voi olla kielellisiä pulmia monesta syystä. Osa kieli ongelmista on synnynnäisiä ja pysyviä. Pysyvälounteiset kielelliset ongelmat voivat johtua muun muassa kehitysvammasta, lukihäiriöstä tai ADHD-oireista. Osa kielivaikeuksista taas ilmaantuu jossain vaiheessa elämää äkillisesti esimerkiksi vammautumisen tai etenevän sairauden, kuten Alzheimerin taudin, seurauksena. Osa kielipulmien syistä on väliaikaisia, kuten esimerkiksi maahan muuttaneella, uutta kieltä opettelevalla henkilöllä.

Kielipulmat hankaloittavat jo nyt suuren joukon päivittäis-

tä arkea, ja joukko kasvaa erityisesti maahanmuuton ja vanhusväestön määrän lisääntyessä. Helsingin kaupungin ennusteen mukaan jo reilun kymmenen vuoden kuluttua joka neljäs helsinkiläinen on vieraskielinen. Muistisairaita henkilöitä arvioidaan olevan maassamme lähes 200 000, ja vuosittain noin 14 500 henkilön arvioidaan sairastuvan muistisairauteen (THL). Jo nyt useampi kuin joka kymmenes Suomessa asuvista tarvitsee lukemista helpottavaa selkokieltä. Suomessa käytetyn määritelmän mukaan ”Selkokieli on suomen kielen muoto, joka on mukautettu sisällöltään, sanastoltaan ja rakenteeltaan yleiskieltä luettavammaksi ja ymmärrettävämmäksi. Se on suunnattu ihmisille, joilla on vaikeuksia lukea tai ymmärtää yleiskieltä.” (Selkokeskus.)

Käytännössä jokainen hyötyy selkokielestä ainakin jossain tilanteessa. Esimerkiksi kaikenlaisissa hätäohjeissa on hyvä käyttää selkokieltä, sillä viestin vastaanottamisen tilanne vaikeuttaa aina myös sisällön ymmärtämiseen. Joskus selkokieli voi myös olla keino saada nopeasti selkoa monimutkaisesta asiasta. Houkuttelevalta kuulostaisi vaikkapa selkokielen tiivistelmä ennallistamisasetuksen vaikutuksista. Pohjimmiltaan kyse on silti saavutettavuudesta.

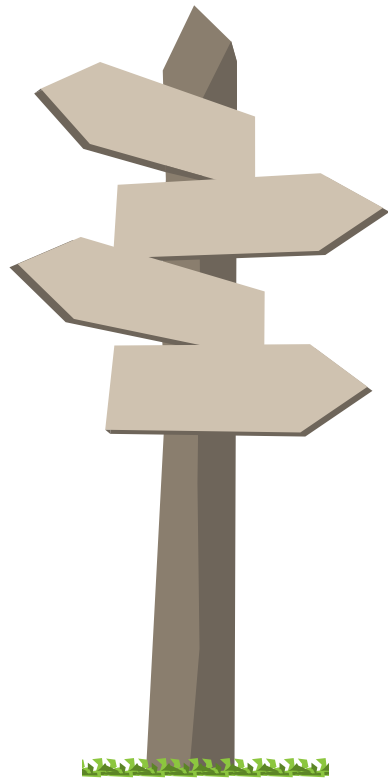
MITÄ TÄMÄ TARKOITTA?

Saavutettavuus sai erityishuomiota vuonna 2016 julkaistun EU:n saavutettavuusdirektiivin myötä. Suomessa laki digitaalisten palvelujen tarjoamisesta, niin sanottu digipalvelulaki (Finlex 306/2019), tuli voimaan kolme vuotta myöhemmin. Lain saavutettavuusvaatimus koskee viranomaisten ja julkisoikeudellisten laitosten tarjoamia verkkosivuja ja mobiililsovelluksia. Esimerkiksi kuntien tai korkeakoulujen sivuille tallennettujen videoiden on lähtökohtaisesti oltava tekstitettyjä. Digipalvelulaki määrää nimensä mukaisesti ainoastaan digitaalisten palvelujen saavutettavuudesta. Laki koskee vain viranomaisia, eikä siten velvoita yrityksiä tai yhdistyksiä huomioimaan palvelujensa saavutettavuutta. Poikkeuksena ovat yritykset, jotka tarjoavat pankki- tai liikennepalvelujen kaltaisia palveluita sekä järjestöt, jotka saavat huomattavaa viranomaisrahoitusta.

Saavutettavuuden ytimessä on kansalaisten yhdenvertaisuus. Palvelujen on oltava muodossa, jota jokainen pystyy käyttämään. Palvelujen on myös oltava kielellä, jota jokainen pystyy ymmärtämään. Yksinkertaisinta on, jos sama palvelu tai sama opastetaulu palvelee kaikkia käyttäjiä. Erilaiset käyttäjät on usein mahdollista huomioida jo alusta lähtien ottamalla käyttöön kaikille sopivan suunnittelun periaatteet (Design for All, DfA).

Vaikka saavutettavuusdirektiivi koskee ainoastaan julkista hallintoa ja sen digipalveluja, on saavutettavuuden parantaminen fiksua ihan kaikissa palveluissa ja teksteissä. Fyysinen esteettömyys huomioidaan esimerkiksi vaihtamalla portaatt luiskaan ja pienentämällä puistonpenkkien etäisyyttä toisistaan. Kielellinen esteettömyys huomioidaan vaihtamalla yleiskieli selkokieleksi ja pienentämällä siten jo tekstin lukemisen kynnyksiä.

>

MINNE SUUNTAAN JATKETAAN?

Opasteet, tiedotteet ja kyselyt ovat viheralan perustekstejä, ja samalla osa viherympäristöjen saavutettavuutta. Selkokieliset opasteet ovat luonteva pari esteettömäksi rakennetulle luontopolulle. Selkokielestä on hyötyä myös kertaluontoiseen tarpeeseen tarkoitetuissa teksteissä, jotka on suunnattu käyttäjäryhmälle, jolla voi olettaa olevan kielellisiä ongelmia. Esimerkiksi sopii hoivakodin asukkaille suunnattu ulkokuulusteenestys tai kaavaselostus alueelle, jossa asuu runsaasti maahanmuuttajataustaisia henkilöitä.

Selkeän tekstin ohella ulkoasu vaikuttaa suuresti luettavuuteen ja ymmärrettävyyteen. Niin paperisen kuin digitaalisen selkojulkaisun sekä teksti että taitto tukevat ymmärrettävyyttä. Kirjaintyyppi, tekstin rivitys ja asettelu, tyhjä tila, mahdollinen kuvitus ja värit sekä eri osien sijoittelu vaikuttavat kaikki lukukokemukseen. Kun liikkujalla on pulmia, on ympäristöä muokattava – kun lukijalla on pulmia, on julkaisun muotoa mukautettava.

Helppokulkuinen reitti etenee maisemassa johdonmukaisesti ja riittävin opastein varustettuna. Selkotehti rakentuu loogisesti ja auttaa lukijaa eteenpäin. Molempia pystyy seuraamaan kompastelematta. Esteetön ja saavutettava ympäristö kuuluu meille kaikille. **V**

Kirjoittaja on vihreisiin teksteihin erikoistunut hortonomi ja selkomukauttaja.